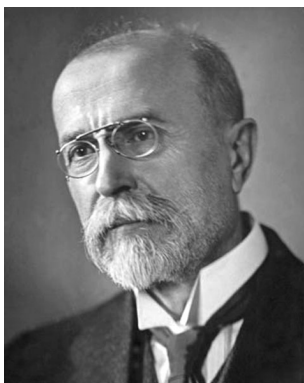

М. І. Мушинка

Масарик Томаш-Гарріг

МАСАРИК Томаш-Гарріг (Masaryk Tomáš Garrigue; 07. 03. 1850, м. Годонін, Австро-Угорщина, нині Чехія – 14. 09. 1937, с. Лани побл. Праги) – чеський філософ-гуманіст, соціолог, державний і політичний діяч. Перший президент Чехо-Словаччини (1918–35). Здобув докторат із філософії у Віденському університеті (1876), де й працював; 1882–1914 – професор історії та філософії Карлового університету в Празі. Водночас 1891–93 і 1907–11 – депутат парламенту Австро-Угорщини у Відні.

Підтримував зв'язки з І. Франком (який 1901 присвятив М. переклад «Вибраних поезій» К. Гавлічека-Боровського), [С. Дністрянським](#), [Є. Петрушевичем](#), [О. Колессою](#), К. Трильовським та ін. Допомагав українським студентам із Галичини, які на знак протесту проти заборони австрійською владою заснувати Український університет у Львові 1901–02 продовжували навчання у Празі. 1908 виступив у парламенті на захист національно-культурних прав галицьких русинів-українців. Обраний дійсним членом НТШ.

Від 1914 – на еміграції: у Швейцарії, Франції, Великій Британії. 1916 у Парижі разом з [Е. Бенешом](#) та М.-Р. Штефаніком заснував і очолив Чехословацьку національну раду, що ставила за мету боротьбу за створення незалежної держави і виконувала функції тимчасового чехословацького уряду.

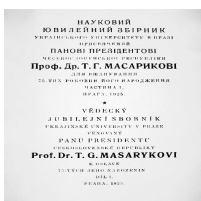
Від 1917 деякий час прожив у Росії; понад 4 місяці – у Києві, де проводив набір в антиавстрійський Чехословацький легіон із чеських і словацьких військовополонених та чехів і словаків у Російській імперії. Чехословацький легіон (3 тис. вояків) 2 липня 1917 побл. м. Зборів (нині Тернопільської обл.) здійснив успішний прорив австро-угорської лінії

фронту на 2,5 км вглиб, захопив у полон 62 австрійських офіцера та 3150 вояків (це був перший бій чехословацького війська за визволення). М. підтримував стосунки з діячами УЦР та УНР М. Грушевським, В. Винниченком, С. Петлюрою, О. Шульгиним та ін., виступав на політичних мітингах і у київській пресі.

Влітку 1918 переїхав у США. Заснував Середньоєвропейську демократичну унію з представників пригноблених народів і національностей Австро-Угорщини, зокрема галицьких і закарпатських русинів-українців, яких переконував у доцільності приєднання територій їхнього проживання до майбутньої Чехо-Словаччини. Це питання він обговорював з президентом США Т.-В. Вільсоном, який включив його у програму Паризької мирної конференції 1919–20. Конференція ухвалила пропозицію про приєднання Закарпаття (Підкарпатської Русі) до новоствореної Чехо-Словаччини. За президентства М. вона стала найдемократичнішою країною Центральної Європи. 1921 М. відвідав Підкарпатську Русь, з його ініціативи надано матеріальну допомогу 20 тис. біженців з українських земель. Як президент М. сприяв діяльності українських емігрантських груп і науково-освітніх установ, зокрема УВУ, Вищого педагогічного інституту ім. Драгоманова, Української студії пластичних мистецтв, Музею визвольної боротьби України (усі – Прага), Української господарської академії (м. Подєбради) та десятків інших українських установ і організацій. 1935 добровільно вийшов у відставку.

Післявоєнна комуністична влада у Чехословаччині (як і влада СРСР) оцінювала діяльність М. вкрай негативно. В обох країнах життя і діяльність М. було по заслuzі оцінено лише після розпаду СРСР та виникнення демократичної Чехословаччини, коли і в Чехословаччині, і в Україні почали виходити праці М. та про нього. 1928 в Ужгороді встановлено пам'ятник М. (скульптор О. Мандич), демонтований 1938 угорською окупаційною владою, знову поставлений 1946 у м. Границе-на-Мораві в Чехословаччині, остаточно знищений 1974 комуністичною владою. 2002 з ініціативи Клубу Т.-Г. Масарика і Товариства Я. Коменського в Ужгороді встановлено погруддя М. (скульптор Й. Вайце). У Львові його ім'ям названо вулицю.

Фотоілюстрації

Основні праці

Ідеали гуманності. Л., 1902; Критика марксизму. К., 1905; Nová Europa. Stanovisko slovanské. Praha, 1920; O bolševictví. Praha, 1921; Slované po válce. Praha, 1923; Славяне по войне. Уж., 1923; Světová revoluce. Za války a po válce 1914–1918. Praha, 1925; Добірні думки: 3 нагоди 75 літ життя (1850–1925). Прага, 1925; Світова революція за війни й у війні 1914–1918: Спомини. Ч. 1–2. Л., 1930; Право і демократія: Вибрані праці. К., 2007.

Рекомендована література

1. Бочковський І. О. Життя і світогляд Т. Г. Масарика: Масарик про Україну. Відень; К., 1921;
2. Ярема Я. Провідні ідеї філософії Томи Масарика. Прага, 1925;
3. К. Čapek. Novou s T. G. Masarykem. Praha, 1936;
4. Брик І. Масарик і українські змагання // Життя і знання. Т. 10. Л., 1937;
5. Віднянський С. В. Т. Масарик про Україну і українців // Міжнар. зв'язки України. Вип. 4. К., 1993;
6. Томаш Масарик – видатний вчений, політик, державний діяч: Матеріали наукових читань, присвячених 150-річчю від дня народження Т. Г. Масарика (1850–1937) // Наук. вісн. Ужгород. університету. Сер. Історія. 2002. Вип. 7;
7. Єржабкова Б. Томаш Гарріг Масарик та початок діяльності Українського Вільного Університету у Празі // Визв. шлях. 2002. Кн. 4;
8. Нагорняк М. Томаш Гаррі Масарик про державотворчі процеси в Україні в першій половині ХХ століття // Політ. менеджмент. 2005. № 5;
9. Його ж. Національно-державницька концепція Томаша Масарика. К., 2009;
10. Панов А. В. Масарик і Закарпаття. Уж., 2010;
11. Підлуцький О. Томаш Гарріг Масарик: «Нова людина» у «Новій Європі» // Підлуцький О. 25 портретів на тлі епохи. Х., 2012.

Бібліографічний опис:

Масарик Томаш-Гарріґ / М. І. Мушинка // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65978>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).